

Arkeologisk förundersökning 2022

Östra Gårdstånga 8:22, fornlämning L1988:2645

DETALJPLANLÄGGNING

Eslövs kommun
Skåne län

SKÅNE
ARKEOLOGI

Skånearkeologi
Rapport 2023:7

Per Sarnäs

Arkeologisk förundersökning 2022

Östra Gårdstånga 8:22,
fornlämning L1988:2645

DETALJPLANLÄGGNING

Eslövs kommun
Skåne län

Skånearkeologi AB

Per Sarnäs

Midgårdsgatan 3

216 19 Malmö

Tel: 0708-82 78 16

E-post: info@skanearkeologi.se

Webb: www.skanearkeologi.se

Arkeologisk förundersökning 2022

Östra Gårdstånga 8:22, fornlämning L1988:2645

Detaljpanelläggning

Eslövs kommun

Skåne län

Skånearkeologi

Rapport 2023:7

Författare: Per Sarnäs

Grafisk form: Anders Gutehall

Omslagsbild: Schakt 3 från norr

Kartor: © Lantmäteriet/Metria ordernr 989790

© Skånearkeologi 2023

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	5
Syfte och metod	5
Topografi och fornlämningsmiljö	6
Avgränsande förundersökning	6
Undersökningsresultat	8
Schakt 1	8
Schakt 2	8
Schakt 3	8
Schakt 4	9
Rutor	11
Fynd	11
Utvärdering	12
Referenser	13
Tekniska och administrativa uppgifter	13

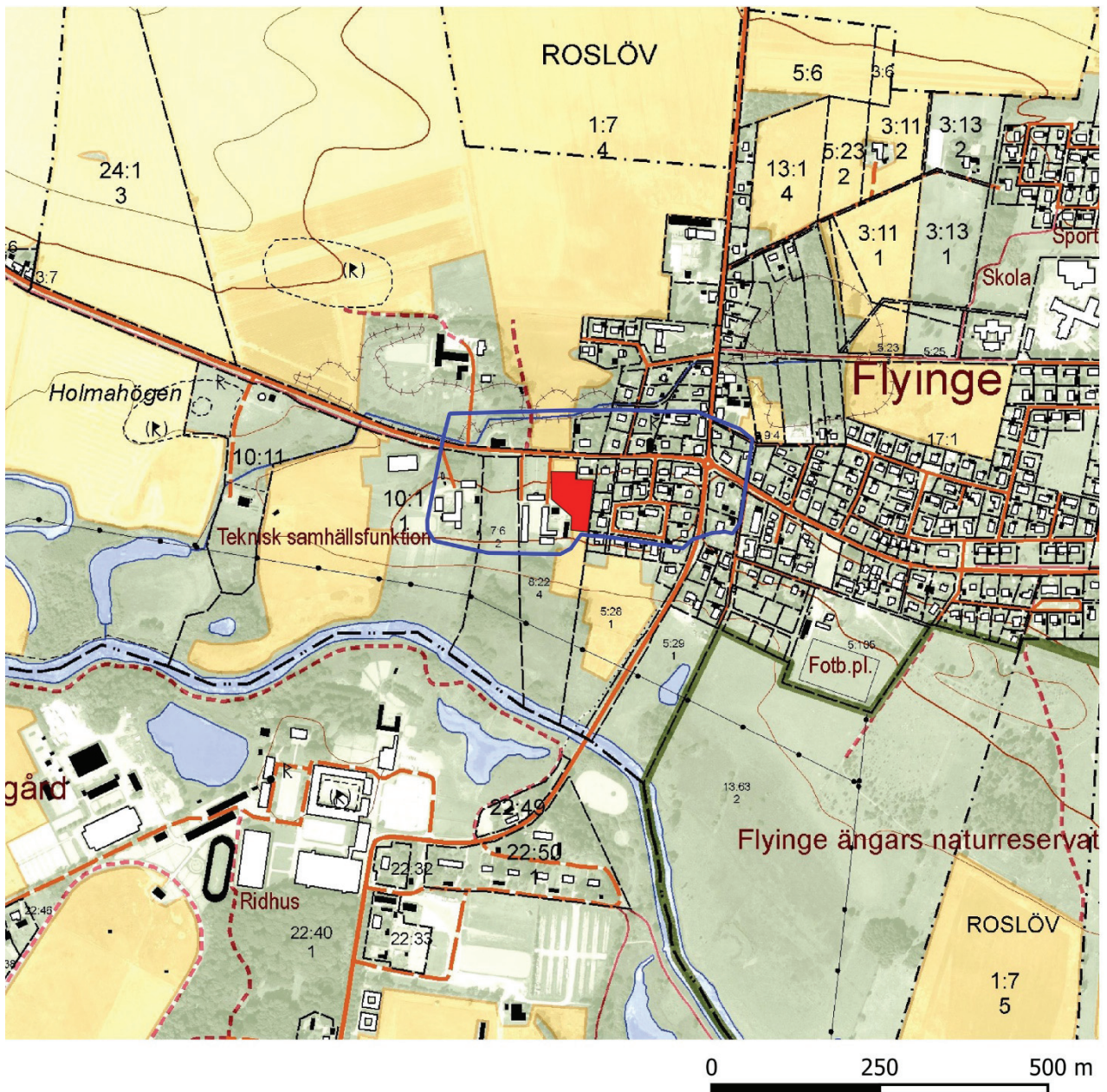
Bilagor

- Bilaga 1 Anläggningslista
- Bilaga 2 Fyndlista
- Bilaga 3 Arkeobotanisk analys
- Bilaga 4 C14 analys

Figur 1. Karta över Skåne med Eslövs kommun markerat med grön färg.

Figur 2. Utsnitt ur fastighetskartan över del av västra Flyinge med undersökningsområdet markerat med rött och fornlämningsbegränsningen för Östra Gårdstånga bytomt med blå linje. © Lantmäteriet

Sammanfattning

Med anledning av att sökanden planerar bebygga fastigheten Östra Gårdstånga 8:22, som ligger inom Östra Gårdstånga historiska bytomt, beslutade länsstyrelsen Skåne om en avgränsande arkeologisk förundersökning. Undersökningen resulterade i att fornlämningen kunde avgränsas norrut. Länsstyrelsen beslutade sedan utifrån resultaten om en fördjupad förundersökning.

Inom ett 11 466 m² stort undersökningsområde upptogs med grävmaskin sammanlagt 10 sökschakt med en total yta av 597,2 m² eller ca 5 % av undersökningsområdet. Delar av matjorden och de flesta groparna undersöktes med metalldetektor.

Fyra större schakt med en sammanlagd yta av 319 m² (10 % av undersökningsområdet) upptogs med grävmaskin. I schakten framkom 132 stolphål, sex gropar, två rännor, två härdar, två ugnrester och ett grophus. Delar av två långhus har kunnat identifieras bland stolphålen. Det påträffades dessutom keramik i form av östersjökeramik, äldre rödgods, stengods och yngre rödgods. Keramiken kan dateras till övergången vikingatid och högmedeltid och eftermedeltida keramik från sista fasen av gård nr 7. De tre C14-analyser som utförts har gett en något äldre datering till vikingatid.

Den arkeologiska förundersökningen omfattade gårdsläge 7 enligt enskifteskartan från 1806 och laga skifteskartan från 1830.

Inledning

Med anledning av att sökanden planerar bebygga fastigheten Östra Gårdstånga 8:22, som ligger inom Östra Gårdstånga historiska bytomt, beslutade länsstyrelsen Skåne om en avgränsande arkeologisk förundersökning (Länsstyrelsens dnr: 431-45694-2021). Undersökningen resulterade i att fornlämningen kunde avgränsas norrut. Länsstyrelsen beslutade sedan utifrån resultaten om en fördjupad förundersökning.

Den arkeobotaniska analysen har utförts av Stefan Gustafsson, Arkeologikonsult AB. C14 analysen har genomförts av Geologiska institutionen vid Lunds universitet. Osteolog Annica Cardell har analyserat benen från grophuset (anl. 21).

Syfte och metod

Förundersökningens syfte var att ge Länsstyrelsen ett beslutsunderlag inför prövning om tillstånd till ingrepp i fornlämning.

Förundersökningens skulle därför fastställa och dokumentera fornlämningens karaktär, datering, utbredning och komplexitet samt ta tillvara fornfynd. Resultaten ska kunna användas av undersökare för att bedöma och beräkna omfattningen av en arkeologisk undersökning. Resultaten ska dessutom också kunna användas i företagarens planering. Därtill skulle potentialen för ett tvärvetenskapligt arbetssätt under slutundersökningen kunna bedömas och i vilken utsträckning en sådan kan bidra till skapandet av ny kunskap om aktuell lämning i synnerhet och jämförbara platser i Skåne i allmänhet.

Den fördjupande förundersökningen genomfördes i form av fyra sökschakt som upptogs med grävmaskin. I samband med matjordsavbanningen genomfördes ställvis en skiktvis metalldetektoravsökning. Schakt och anläggningar mättes in med en RTK-GNSS. Anläggningar och lager undersöktes med spade och/eller skärslev på hackbord eller om möjligt sållades i såll med 4–5 mm stora maskor. Sektioner dokumenterades för hand i skala 1:20 på millimeterpapper. Anläggningar och lager avsöktes med metalldetektor. I ett urval av anläggningar insamlades jordprover i 1,2 liters påsar. Jordproverna floterades sedan med ett såll med 0,5 mm stora maskor med en metod som utvecklats av Miljöarkeologiska laboratoriet vid Umeå universitet.

Förkolnade sädeskorn har valts som dateringsmaterial vid C14-analys då dessa har låg egenålder och kan på goda grunder anses ha tillkommit i samband med matlagning in huset.

I samband med föreliggande rapportarbete har 1806 års enskifteskarta rektifierats.

Topografi och fornlämningsmiljö

Östra Gårdstånga ligger i ett öppet odlingslandskap utmed Kävlingås dalgång, omkring två mil från Öresundskusten. Byn ligger på en höjdsträckning norr om Kävlingeån. Inom området dominerar lätt och sandig jord, bestående av isälvsediment. Östra Gårdstånga ligger i dag i utkanten av tätorten Flyinge.

Östra Gårdstånga äldsta skriftliga omnämnande härrör från 1346 då det skrivs østreg arstanggae. Tillägget Östra skiljer orten från kyrkbyn Gårdstånga som tidigare även kallats Västra Gårdstånga. Namnet Gårdstångas betydelse är oklar. Den äldsta förekomsten är på en runsten i Forsheda och skrivs då Garth–stangum. Garth betyder något som är inhägnat och stangum betyder vägbom eller spärr. En annan möjlighet är att stangum är felskrivet och egentligen ska vara tangum vilket då skulle betyda utskjutande terrängparti eller udde (Hallberg 2000; Skånsk ortnamnsdatabas).

Enligt Fornsök har det inte tidigare genomförts någon arkeologisk undersökning inom bytomten förutom den avgränsande förundersökningen.

AVGRÄNSANDE FÖRUNDERSÖKNING

Inom ett 11 466 m² stort undersökningsområde upptogs med grävmaskin sammanlagt 10 sökschakt med en total yta av 597,2 m² eller ca 5 % av undersökningsområdet. Delar av matjorden och de flesta groparna undersöktes med metalldetektor.

Det framkom 44 stolphål, 22 gropar, tre diken och en sotfläck samt kulturlagerrester. Därtill framkom huslämningar i form av lergolv, grundstenar och bränd lera, med eftermedeltida datering.

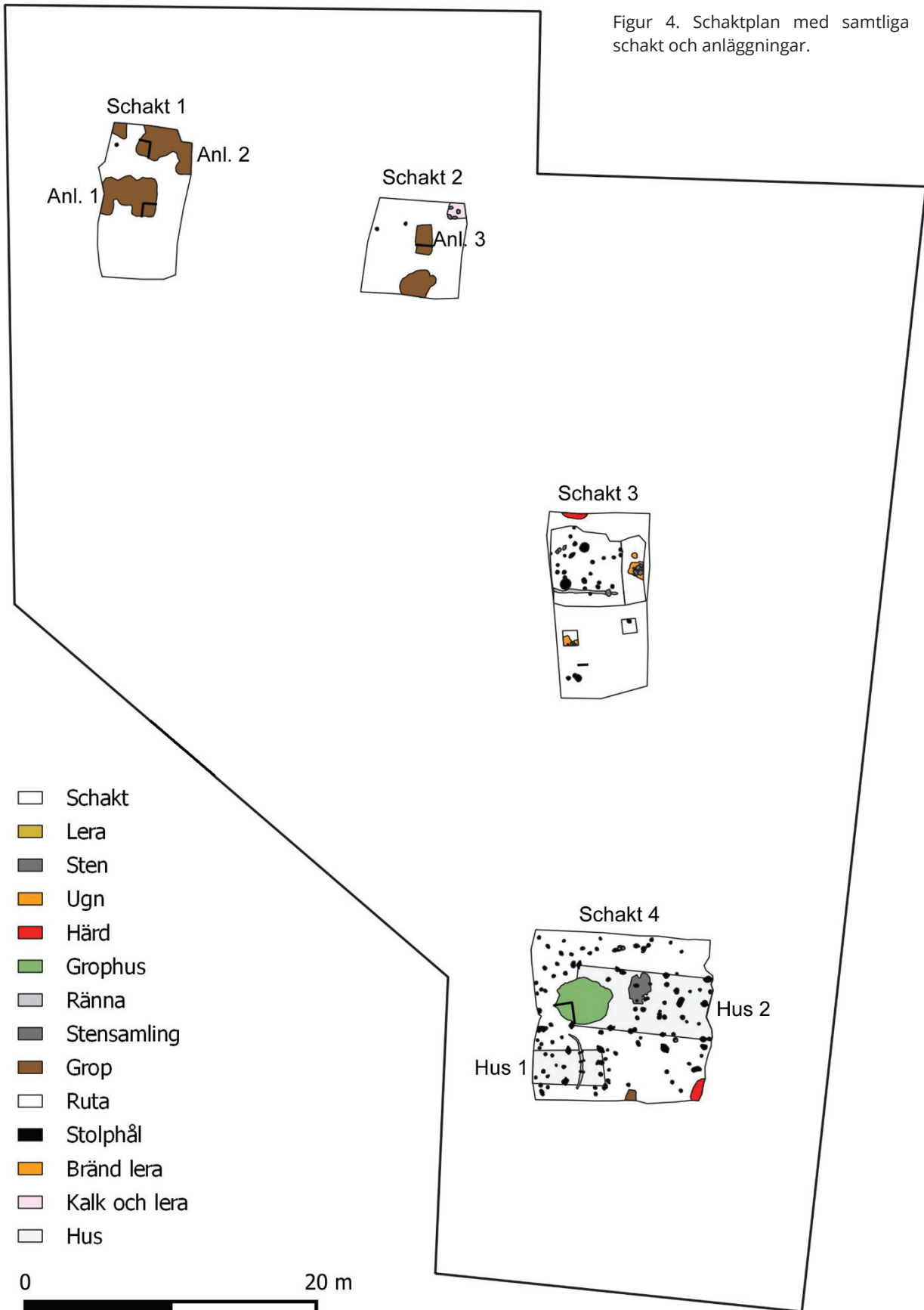
Den avgränsande förundersökningen omfattade gårdsläge 7 och 8 enligt enskifteskartan från 1806 och laga skifteskartan från 1830. Enligt dessa kartor låg byggnaderna för gård nr 8 ungefär där ekonomibyggnaderna ligger idag. Resterna efter gård nr 7 framkom i schakten i form av bland annat lergolv, tegelskrot och fynd av yngre rödgods.

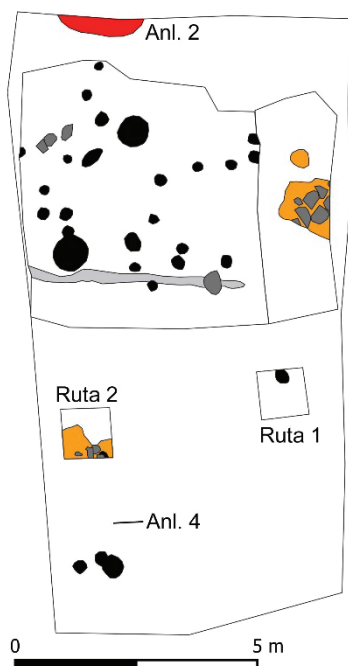
I övrigt påträffades skärvor av östersjökeramik ytligt i anläggningar vilket ger en datering till 1000–1100-tal (Sarnäs 2022).

Figur 3. Schakten från den avgränsande och den fördjupande förundersökningen inlagda på 1806 års enskifteskarta. De ljusgröna partierna utgörs av lerlager efter golv och väggar.

Figur 4. Schaktplan med samtliga schakt och anläggningar.

Figur 5. Utsnitt ur figur 4. I schakt 3 genomfördes schaktningen i två steg. Först ned till lerlagret efter gård nr 7 och när de två rutorna undersöktes schaktades ned till underlaget i norra delen för att bedöma förekomsten av anläggningar. Anl. 4 framkom endast som en sektion i kanten av lerlagret.

Figur 6. Röset som framkom i schakt 4. Vid framrensning av röset påträffades några benbitar och en järnnyckel av modernt snitt. Under röset framkom stolphål.

Undersökningsresultat

Fyra större schakt med en sammanlagd yta av 319 m² (10 % av undersökningsområdet) upptogs med grävmaskin. I schakten framkom 132 stolphål, sex gropar, två rännor, två härdar, två ugnrester? och ett grophus. Delar av två långhus har kunnat identifieras bland stolphälarna. Det påträffades dessutom keramik i form av östersjökeramik, äldre rödgods, stengods och yngre rödgods.

SCHAKT 1

I det 58 m² stora schaktet framkom stora gropar/gropsystem. Dessa anläggningar tolkas som sentida grus-/sandtäkter (figur 4).

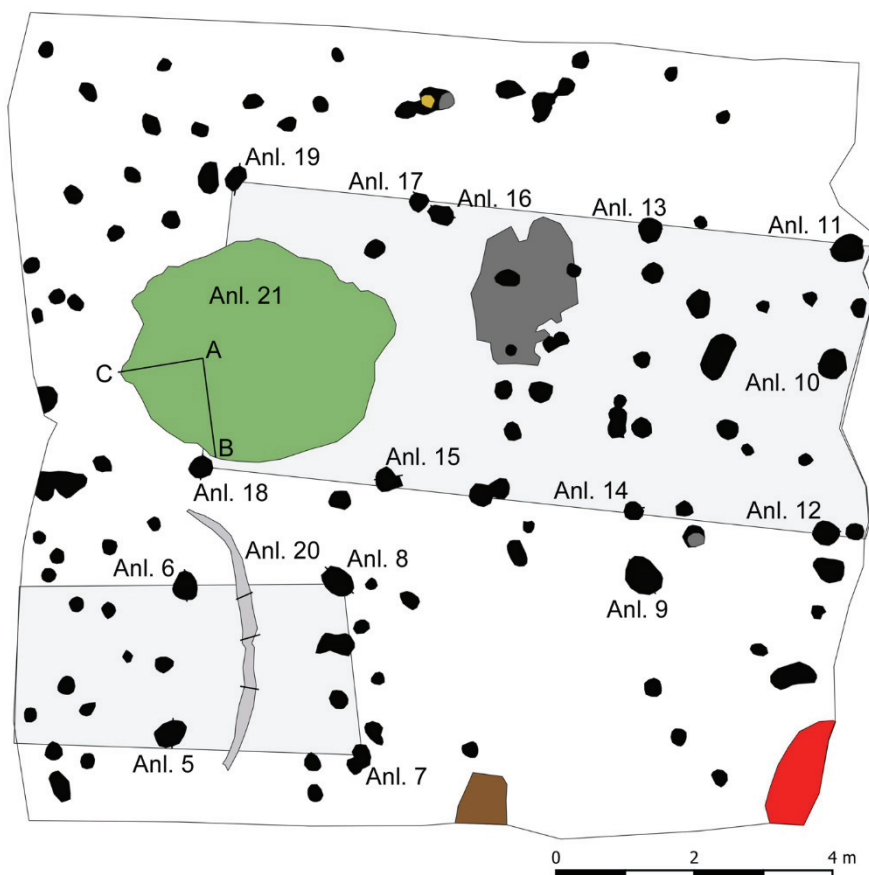
SCHAKT 2

I det 42,5 m² stora schaktet framkom två gropar och två stolphål. Den norra gropen (anl. 3) undersöktes till drygt en tredjedel och gav ett blandat fyndmaterial av oidentifierade järnföremål, en fiskekrok av järn (80 mm lång med en vikt av 10 g), keramik i form av östersjökeramik och en skärva yngre rödgods (2 spikar med en vikt av 21 g ej sparade). Anläggningen var mycket djup med raka nedgrävningskanter. I nordöstra hörnet av schaktet framkom resterna efter en husgrund bestående av större stenar, kalkbruk och lera. Sannolikt rester efter gård nr 7 som flyttades ut från byn vid enskiftet 1806. Den andra gropen undersöktes enbart i ytan med metalldetektor varvid utslag för järn gjordes (figur 4).

SCHAKT 3

I det 81,4 m² stora schaktet framkom 28 stolphål, en härd, en ränna och en ugnrest. I schakt 3 var det primära syftet att bedöma om det fanns fler generationer av gård nr 7 under det lerlager som framkom under matjorden. Två rutor undersöktes i sticket med ett något blandat resultat. Under det översta lerlagret som troligen utgör raseringsrester efter gård nr 7 framkom äldre matjordslager med fynd av bränd lera och keramik i form av östersjökeramik och äldre rödgods. Det framkom inga tydliga lager i provgroparna även om det föreföll finnas en högre halt av lera i jorden i de övre delarna. Denna lera kan vara rester efter sönderplöjda lergolv. I botten av provgroparna framkom stolphål. Undersökningen i schakt 3 avslutades med att norra delen av schaktet avbanades ned till underlaget varvid flera stolphål och en ränna framkom. I östra delen av schakt 3 strax under lerlagret framkom något som troligen utgör en ugnrest och som låg djupare än lerlagret och kan vara rester efter en äldre byggnad (figur 5). Vid en skiktvisa metalldetekteringen framkom endast en liten muskötula (pistolkula?), en hylsa av koppar (penselhylsa?), ett fragment av en bronskittel och ett öre kopparmynt från 1700-talet.

Figur 7. Utsnitt ur figur 4 över schakt 4.

SCHAKT 4

I det 136,6 m² stora schaktet framkom 106 stolphål, en ränna, en grop, en härd, ett röse och ett grophus. Delar av två långhus har kunnat identifieras bland stolphålen (figur 7). De två långhusen har daterats med hjälp av C14-metoden.

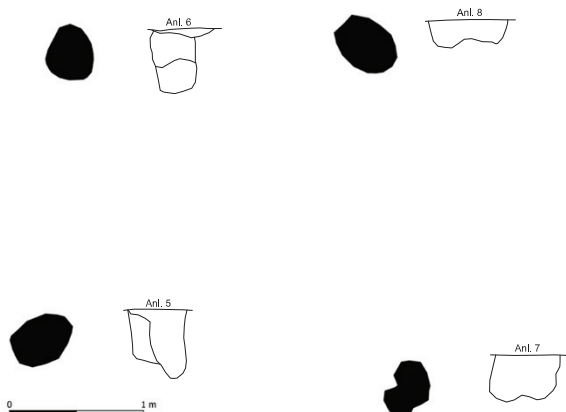
Vid rensning av stenröset framkom yngre fynd bland annat en nyckel med modernt utseende. Röset undersöktes i sin helhet utifrån teorin att det skulle kunna vara ett gravröse (figur 6). Det framkom dock inga fynd eller anläggningar som tydde på en grav. Däremot framkom stolphål under stenröset. Varför ett stenröse och var har stenarna kommit från då underlaget är fritt från sten? En mindre del av grophuset undersöktes varvid det framkom östersjökeramik och en pärla samt lite djur- och fiskben samt några järnföremål. Vid en skiktvisa metalldetektering framkom en liten musköt-kula (pistol-kula?), en blysmälta, en koppartråd, en tennknapp, en oval blyplomb med möjligen 0 och 7 instansat och ett öre kopparmynt från 1700-talet.

Hus 1

Av Hus framkom endast den östra delen av huset. Huset kan tolkas på två sätt. Antingen så består huset av stolphålspar anl. 5–6 med rännan (anl. 20) som gavel (figur 8) eller så utgörs huset av stolphålspar anl. 5–6 och 7–8 (figur 9). Ett jordprov från

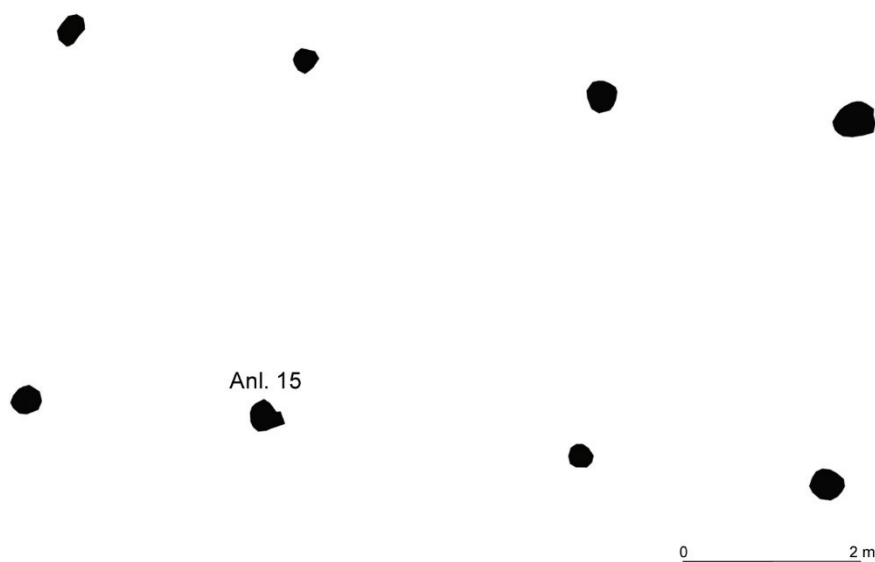
Figur 8. Det ena husalternativet där rännan utgör gavel.

Figur 9. Det andra husalternativet med två stolphålspar efter den takbärande konstruktionen. Stolphålssektionerna har lagts in skalenligt.

rännan har analyserats i syfte att bedöma om det förekommer förkolnade fröer som indikerar att fyllning är samtida med husen. Jordprovet visade sig innehålla fem skalkorn, sju fragmenterade sädeskorn och två fröer av Pilört vilket visar på en likartad sammansättning som i husens stolphål (Gustafsson 2022: Bilaga 3). Det tyder på att rännan är samtida eller yngre än boplatsen. Husets datering bygger på en C14-analys av ett skalkorn. Om det förkolnade skalkornet är resultatet av husets användning ger det en datering till perioden 775–995 med 91,4 % sannolikhet och med 68,2 % sannolikhet att huset härrör från perioden 880–980 (Tabell 1; Bilaga 4).

Figur 10. Planritning över hus 2 med de fyra stolphålsparen. Husets längd är okänd då huset sannolikt fortsätter utanför schaktet i öster.

Hus 2

Av Hus 2 har troligen merparten framkommit i schakt 4. Huset har troligen en fortsättning österut utanför schaktet (figur 10). Husets datering bygger på en C14-analys av ett skalkorn. Om det förkolnade skalkornet är resultatet av husets användning ger det en datering till perioden 825–995 e.Kr. med 95,4 % sannolikhet och med 68,2 % sannolikhet att huset härrör från perioden 890–980. Inom dessa konfidensintervall finns snävare intervall som tyder på att dateringen snarare ligger i 800-talet (Tabell 1; Bilaga 4).

Tabell 1. Tabell med både kalibrerade och okalibrerade resultat från C14-analysen.

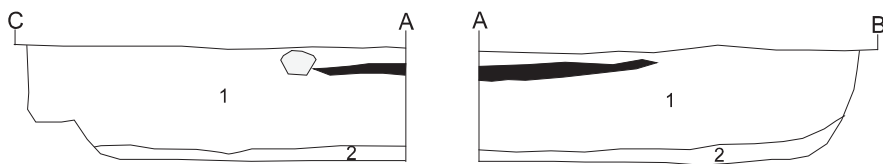
Anl. nr	BP	Kal. 1 sigma	Kal. 2 sigma	Kal. 2 sigma
Anl. 5	1135 ± 35	880–980 e.Kr. (68,2%)	825–995 e.Kr. (91,4%)	775–790 e.Kr. (4%)
Anl. 15	1120 ± 30	889–980 e.Kr. (68,2%)	875–995 e.Kr. (92,7%)	775–850 e.Kr. (2,7%)
Anl. 21	1175 ± 30	770–940 e.Kr. (68,2%)	770–900 e.Kr. (78,4%)	915–975 e.Kr. (17%)

Grophus

En mindre del av grophuset undersöktes varvid det framkom östersjökeramik och en pärla, lite djurben och några järnföremål. Det förekom två typer av keramik i grophuset, dels tydlig östersjökeramik, dels ett AIV liknande gods. Östersjökeramiken ger en datering till 1000–1100-tal medan AIV-godset ger en datering till 900-tal. I syfte att reda ut kronologin valdes att datera huset även med C14-metoden. För datering med C14 metoden valdes ett skalkorn. Om det förkolnade skalkornet är resultatet av husets användning ger det en datering till perioden 770–975 med 91,4 % sannolikhet och med 68,2 % sannolikhet att huset härrör från perioden 770–940 (Tabell 1; Bilaga 4).

Resultatet visar att grophuset är något äldre än långhus 2 vilket stratigrafin tydligt visar. Det framkom fem oidentifierade järnföremål med en sammanlagd vikt av 95 g.

I grophuset framkom några djurben och fiskben, sammanlagt 62 g. Benen var starkt vittrade och fragmenterade. De arter som kunnat identifieras är nötkreatur, svin, torsk och sill. De två fiskbenen utgörs av en kota från en större torsk och ett gällocksben från en sill (Cardell 2023).

Figur 11. De två sektioner som ritades i skala 1:20. Lager 1 utgjordes av gråbrun humös grus/sand. Lager två var något gråare än lager 1 och hårt packat och har troligen utgjort ett golvlager. Jordprovet togs i golvlagret. Vid C syns ett "hack" i sektionen vilket är det västra gavelstolphålet.

RUTOR

Ruta 1

Ruta 1 undersöktes i fyra lager/stick från ca 25,7 till 25,2 m ö.h. Det översta lagret utgjordes av 0,1 m lera som antingen utgjort ett golv eller var rester efter raserade väggar. I lagret påträffades en skärva protostengods (1 g) från Niedersachsen. I övrigt framkom en del små tegelbitar (31 bitar med en vikt av 178 g) men även proximaldelen av ett flintspån (vikt 4 g) (ej tillvaratagna).

Under lerlagret förekom inga tydligt urskiljbara lager så undersökningen övergick till stickgrävning. I stick 2 som var ca 0,1 m tjockt framkom fem skärvor äldre rödgods med en vikt av 9 g och 12 bitar bränd lera med en vikt av 18 g. I stick 3 som var ca 0,1 m tjockt påträffades endast sju tegelbitar med en vikt av 19 g. I stick 4 framkom en skärva östersjökeramik med en vikt av 7 g, 29 bitar bränd lera med en vikt av 47 g, en bit slagg med en vikt av 18 g och en benbit med en vikt av mindre än 1 g. Stick 5 tillika bottensticket var ca 0,1 m tjockt och det påträffades inga fynd i lagret.

Ruta 2

Ruta 2 undersöktes i fem lager/stick från ca 25,8 till 25,2 m ö.h. Det översta lagret utgjordes av 0,07–0,2 m lera som antingen utgjort ett golv eller var rester efter raserade väggar. I lagret påträffades en skärva östersjökeramik med en vikt av 15 g, två skärvor av yngre rödgods varav en mynning med en sammanlagd vikt av 8 g, tre bitar fönsterglas med en vikt av 4 g, en bit av ett glas/vas eller bågare med en vikt av 1 g och 40 benbitar med en vikt av 195 g. I lagret förekom även en del små tegelbitar (38 bitar med en vikt av 87 g). Under lerlagret förekom inga tydligt urskiljbara lager så undersökningen övergick till stickgrävning. I stick 2 som var ca 0,1 m tjockt framkom en skärva fönsterglas med en vikt av 1 g, 10 benbitar med en vikt av 63 g och 43 tegelbitar med en vikt av 83 g. I lagret påträffades fyra järnbitar varav en lite större som möjligen har utgjort en del av ett bultlås (ej tillvarataget). I stick 3 som var ca 0,1 m tjockt framkom en skärva östersjökeramik med en vikt av 5 g, 35 bitar bränd lera med en vikt av 77 g, en bit slagg med en vikt av 18 g, 16 benbitar med en vikt av 30 g och en 45 mm lång spik med en vikt av 4 g. I stick 4 framkom en skärva östersjökeramik med en vikt av 6 g och 116 bitar bränd lera med en vikt av 218 g. Stick 5 tillika bottensticket kom att omfatta en sticktjocklek om ca 0,2 m. I sticket framkom endast 41 bitar bränd lera med en vikt av 81 g.

FYND

De tillvaratagna fynden av keramik domineras av östersjökeramik med 26 skärvor med en sammanlagd vikt av 174 g följt av två skärvor protostengods med en vikt av 8 g, äldre rödgods med 12 skärvor med en vikt av 59 g och yngre rödgods med åtta skärvor med en vikt av 35 g.

De påträffades totalt 448 g ben varav nästan hälften (195 g) framkom i översta lagret i Ruta 2. De djurben som framkom var oftast dåligt bevarade (Bilaga 1).

Tegel och järnföremål har inte tillvaratagits utan har bara räknats och vägts och sedan slängts.

Figur 12. Ruta 1 stolphålet i bortre delen av rutan. Det mörka runda i vänstra hörnet är nedrasad jord. Från söder.

Utvärdering

Syftet med den fördjupade förundersökningen torde huvudsakligen ha uppnåtts genom de dateringar och analyser som gjorts. Förundersökningen har också kunnat visa att lämningarna i schakt 1 är sentida och inte kräver vidare arkeologisk dokumentation.

Dateringen av husen baserar sig på C14-analyser av skalkorn. Valet av förkolande sädeskorn har gjorts därför att de har låg egenålder (mindre än ett år) och att de bedöms härröra från matlagning inne i huset. Det är således egentligen husets användning som dateras och inte huset i sig. Ett källkritiskt problem är att det på en boplats med långvarig bebyggelse finns förkolnade fröer i kulturlager/matjord som kan hamna sekundärt i anläggningar.

Det framkom få djurben och de som påträffades var oftast dåligt bevarade. De djurben som påträffades i lämningarna från gård nr 7 och som troligen härrör från tiden strax innan utflyttningen från byn var dock bättre bevarade. I grophuset framkom några fiskben och en framtida undersökning bör ha ambitionen att undersöka förekomsten av fiskben.

Keramiken som framkom domineras av keramik som kan dateras till övergången vikingatid och högmedeltid och eftermedeltida keramik från sista fasen av gård nr 7. Lämningarna efter den i samband med enskiftet utflyttade gård nr 7 är kraftigt skadade av plöjning och torde inte vara vetenskapligt motiverat att undersöka vid en eventuell slutundersökning. Vid en slutundersökning bör fokus ligga på de äldre bebyggelsefaserna och keramiktypologin måste kompletteras med C14-analyser för att erhålla en tillräckligt god kronologisk upplösning. Dateringarna genom C14 analys och keramiktypologi har gett något olika resultat med något äldre dateringar för C14-analyserna. En datering av bebyggelsen enbart utifrån keramiken riskerar att ge en yngre datering. Dateringarna med C14 metoden kan tolkas som att bebyggelsen kan ha ett ursprung redan i 800-talet vilket är intressant utifrån frågor kring bybildningsproblematiken. De två kvadratmeterstora rutorna som undersöktes visade att det saknas äldre lagerbildningar såsom kulturlager eller lergolv under det lerlager som representerar sista bebyggelsefasen av gård nr 7.

Matjordstacket är kraftigt och varierar mellan 0,5–0,7 m.

Referenser

Litteratur

- Hallberg, G. 2000. Skånes ortnamn Serie A bebyggelsenamn, del 4, Frosta Härad.
Sarnäs, P. 2022. Östra Gårdstånga 8:22, fornlämning L1988:2645. Eslövs kommun.
Rapport över avgränsande arkeologisk förundersökning 2022. Skånearkeologi rapport 2022:8.

Opublicerat material

- Cardell, A. 2023. Osteologisk analys av benmaterial från Östra Gårdstånga 8:22, anl.21.
Gustafsson, S. 2022. Arkeobotanisk analys av prover från fastigheten Östra Gårdstånga 8:22, Eslövs kommun, Skåne. Arkivrapport från Arkeologikonsult.

Kartmaterial

- Fastighetskartan
Laga skifteskarta 1830
Enskifteskarta 1806

Internetreferenser

- Fornsök
Lantmäteriet historiska kartor
Skånsk ortnamnsdatabas

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer	431-15604-2022
Skånearkeologis diarienummer	202219
LUHM nr	33 242
Län	Skåne
Kommun	Eslöv
Socken	Holmby
Fastighet	Östra Gårdstånga 8:22
RAÄ-nummer	L1988:2645/Holmby 25:1
Koordinatsystem	Sweref 99 TM
N koordinat	6179750
E koordinat	396907
M ö.h.	24-25
Fältarbetstid	2022-09-22-2022-09-30
Antal arbetsdagar	5
Antal arkeologtimmar	37
Antal maskintimmar	10
Undersökningsområde	3 900 m ²
Undersökt yta	319 m ²
Projektansvarig	Per Sarnäs
Uppdragsgivare	Thomas Bierich
Tidigare undersökningar	Avgränsande arkeologisk förundersökning

Arkivmaterial i form av shp-fil, digitala foton, fältritning och rapportoriginal förvaras på Lunds universitets historiska museum

Bilaga 1

Anläggningslista

Anl. nr	Anl. typ	Fyllning	Diam. x djup (m)	Övrigt	Grävt (%)
Anl. 1	Grop/gropssystem	Brun sand	2,7 x 3,6	Yngre rödgods	<10
Anl. 2	Grop/gropssystem	Brun sand	2,3 x 3,8	Glaspärta	<10
Anl. 3	Grop	1	1,2 x 1,9	Östersjökeramik, äldre rödgods, <i>metkrok</i>	40
Anl. 4	Ugn	Bränd lera	Endast sektion	Äldre rödgods	-
Anl. 5	Stolphål	1, 2	0,4 x 0,46		100
Anl. 6	Stolphål	1, 2	0,5 x 0,44		100
Anl. 7	Stolphål	1	0,44 x 0,32		20
Anl. 8	Stolphål	1	0,53 x 0,20		20
Anl. 9	Stolphål	1, 3	0,58 x 0,70	Slagg, ben, bränt ben, bränd lera	50
Anl. 10	Stolphål	3	0,44 x 0,20	Smulor av bränd lera, ben	50
Anl. 11	Stolphål	3	0,45 x 0,45	Bränd lera, ben, flintavslag	50
Anl. 12	Stolphål	3	0,4 x 0,44	Ben	100
Anl. 13	Stolphål	1	0,4 x 0,4	Bränd lera	50
Anl. 14	Stolphål	1	0,35 x 0,45		50
Anl. 15	Stolphål	1	0,42 x 0,42		100
Anl. 16	Stolphål	1, 2	0,38 x 0,44		50
Anl. 17	Stolphål	1	0,27 x 0,35	<i>Skörbränd sten</i>	50
Anl. 18	Stolphål	1	0,32 x 0,35		50
Anl. 19	Stolphål	4	0,22 x 0,34		50
Anl. 20	Ränna	1	4,2 x 0,2 x 0,05		50
Anl. 21	Grophus	1, 4	4,0 x 0,4	Pärta, östersjökeramik, ben, fiskben, bränd lera, <i>järn</i>	
Anl. 22	Stolphål	1	0,19 x 0,18		50
Anl. 23	Stolphål	1	0,22 x 0,25		50
Anl. 24	Härd	5		Protostengods, äldre rödgods	0

Kursiv stil innebär att fynden ej är tillvaratagna.

1: Gråbrun humös sand

2: Beige svagt humös sand

3: Gråsvart humös och sotig sand

4: Gråbrun humös grus

5: Gråsvart sotig kolbemängd sand

Bilaga 2

Fyndlista

Fnr	Sakord	Typ	Material	Del	Antal	Vikt (g)	Anl.nr.	Schakt	Ruta	Stick
1	Kärl	Yngre rödgods	Keramik		2	2	1	1		
2	Pärla		Glas		1	2	2	1		
3	Kärl	Yngre rödgods	Keramik		1	1	3	2		
4	Kärl	Äldre rödgods	Keramik		1	1	3	2		
5	Kärl	Östersjö	Keramik		4	33	3	2		
6	Ben		Ben		18	70	3	2		
7	Kärl	Äldre rödgods	Keramik		2	12	4	3		
8	Slagg		Slagg		2	108	9	4		
9	Bränt ben		Ben		1	1	9	4		
10	Tand		Ben		1	30	9	4		
11	Bränd lera		Lera		1	1	9	4		
12	Avslag med retusch		Flinta		1	12	11	4		
13	Bränd lera		Lera		1	1	11	4		
14	Ben		Ben		1	4	11	4		
15	Ben		Ben			1	12	4		
16	Bränd lera		Lera		3	3	13	4		
17	Pärla		Sten?		1	3	21	4		
18	Kärl	Östersjö	Keramik	Mynning	1	11	21	4		
19	Kärl	Östersjö	Keramik	Mynning	1	4	21	4		
20	Kärl	Östersjö	Keramik	Mynning	1	5	21	4		
21	Kärl	Östersjö	Keramik		15	88	21	4		
22	Slagg		Slagg		1	2	21	4		
23	Ben		Ben		14	47	21	4		
24	Fiskben		Ben		3	1	21	4		
25	Förkolnad kärna		Kärna		1	1	21	4		
26	Bränd lera		Lera		30	45	21	4		
27	Kärl	Äldre rödgods	Keramik		1	6	24	3		
28	Kärl	Protostengods	Keramik		1	7	24	3		
29	Bränt ben		Ben		12	5	21	4		
30	Kärl	Protostengods	Keramik		1	1		3	1	1

31	Taktegel		Tegel	1	23	3	1	1	
32	Kärl	Äldre rödgods	Keramik	5	9	3	1	2	
33	Bränd lera		Lera	12	18	3	1	2	
34	Kärl	Östersjö	Keramik	1	7	3	1	4	
35	Bränd lera		Lera	29	47	3	1	4	
36	Slagg		Slagg	1	18	3	1	4	
37	Ben		Ben	1	1	3	1	4	
38	Ben		Ben	40	195	3	2	1	
39	Kärl	Östersjö	Keramik	1	15	3	2	1	
40	Kärl	Yngre rödgods	Keramik	1	1	3	2	1	
41	Kärl	Yngre rödgods	Keramik	Mynning	1	7	3	2	1
42	Fönsterglas		Glas	3	4	3	2	1	
43	Glas	Vas/bägare	Glas	1	1	3	2	1	
44	Ben		Ben	10	63	3	2	2	
45	Fönsterglas		Glas	1	1	3	2	2	
46	Kärl	Östersjö	Keramik	1	5	3	2	3	
47	Bränd lera		Lera	35	77	3	2	3	
48	Slagg		Slagg	1	27	3	2	3	
49	Ben		Ben	16	30	3	2	3	
50	Kärl	Östersjö	Keramik	1	6	3	2	4	
51	Bränd lera		Lera	116	218	3	2	4	
52	Bränd lera		Lera	41	81	3	2	5	
53	Kärl	Äldre rödgods	Keramik	3	31	3			
54	Bryne		Sandsten	1	55	3			
55	Kärl	Yngre rödgods	Keramik	1	11	3			
56	Kärl	Yngre rödgods	Keramik	2	13	4			

ARKEOBOTANISK ANALYS AV PROVER FRÅN FASTIGHETEN ÖSTRA GÅRDSTÅNGA 8:22, ESLÖVS KOMMUN, SKÅNE

Beställare: Skånearkeologi

Analys: Stefan Gustafsson 2022

Inledning

På uppdrag av Skånearkeologi har Arkeologikonsult genomfört en arkeobotanisk analys av sju prover från en arkeologisk förundersökning inom fastigheten Östra Gårdstånga 8:22, Eslövs kommun, Skåne (L1988:2645).

Flertalet av proverna innehöll gott om förkolnade växtmakrofossil och ogräsfrön. Skalkorn verkar ha varit enda gröda och åkerytorna har varit väl gödslade.

Metod och genomförande

Proverna floterades av personal från Skånearkeologi. Analysen utfördes av arkeologikonsult och artbestämningen gjordes med hjälp av olika mikroskop med en förstoring av 4 till 1000 gånger samt referenssamlingar och referenslitteratur (bl.a. Berggren 1969, 1981, Jacomet 2006; Digital Seed Atlas of the Netherlands, Schweingruber 1978, 1990, www.woodanatomy.ch).

Resultat

Hus 1

Två anläggningar från huset analyserades och i dessa påträffades skalkorn, obestämt korn samt ogräsfrön från pilört, svinmålla och snärjmåra (figur 3). Det jordbruk som fynden i huset representerade var skalkorn odlat i ensäde på väl bearbetad och gödslad åker.

En ränna, anläggning 20 stäckte sig tvärs över huset och i denna hittades också skalkorn och frön från pilört.

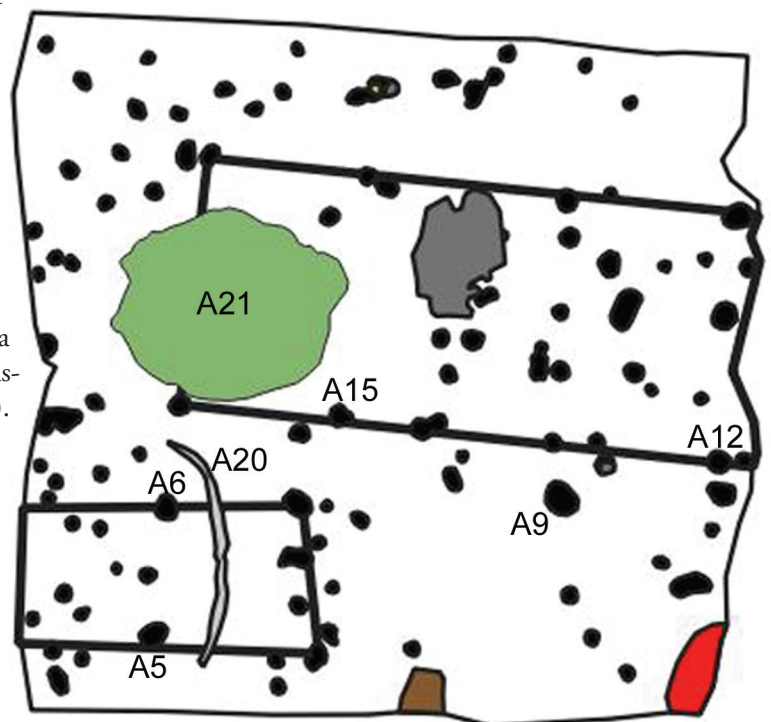
Materialet kan tolkas på åtminstone två sätt. Det kan vara hushållsavfall som förkolnats i samband

med matberedning eller så var det en ekonomibyggnad som utsatts för våld.

Hus 2

Även från detta hus analyserades två prover och dess innehöll ett stort förkolnat växtmaterial (figur 3). Precis som makrofossilen som hittades i lilla huset var det skalkorn och nitrofila ogräs som hittades i stolphålen i det stora huset. Även inslaget av träkol var stort vilket kan tyda på att huset har brunnit.

Huset har fungerat som bostad med sädesförråd eller ekonomibyggnad där man förvarade skörden från gårdens åkrar.

Figur 1. Plan över schakt 4. Det "lilla huset" i bildens underkant och det "stora huset" i överkant. Grophuset har anläggningsnummer 21.

Grophus anläggning 21

Ett prov från grophuset analyserades. Provet innehöll skalkorn, ogräs och fiskben (figur 3).

Förkolnad växtmakrofossil i grophus är relativt vanligt förekommande i grophus. Visserligen tolkas grophusen som allt från bostäder för de lägst stående på gården till hantverks- och ekonomibyggnader. En återkommande aktivitet i den här typen av byggnader var hantering av säd (Gustafsson 2001). Man kan tänka sig rostning, torkning, matlagning eller kanske ölbrygning. Mycket tyder också på att husen inrymde olika aktiviteter och förutom kokhus verkar de även fungerat som vävstugor.

Anläggning 9

Den största koncentra koncentrationen av förkolnade sädeskorn och ogräsfrö hittades i anläggning nummer 9. Över 350 skalkorn och över 100 ogräsfrön. Materialet tolkas som sekundärt deponerat hushållsavfall. En grop som fyllts igen med köksavfall. Kanske från något av de närliggande husen.

Avslutande diskussion

Skalkorn var blev den vanligaste grödan på de flesta gårdar från och med mellersta-/yngre bronsålder och vidare in i historisk tid (Engelmark 1993; Engelmark & Viklund 1990; Gustafsson 1995, 1997, 1998 & 2022; Grabowski 2014; Viklund 1998; Welinder m.fl. 1998). Skalkornet användes till platta bröd, gröt, palt, grynätter och öltillverkning.

Proverna i analysen innehöll även ett rikt ogräsmaterial. Att ogräsen återfanns tillsammans med sädeskornen tolkades som att säden inte var helt färdigrensad utan var en del av gårdens förråd. De flesta sädeskornen och ogräsen var dessutom hårt brända och andelen fragmenterad växtmakrofossil var hög. Tillsammans med det stora inslaget av träkol i det stora huset kan tyda på att husen brunnit ned. Ogräsen visar att åkrarna var väl underhållna och rikligt gödslade. Samtliga ogräsarter som hittades trivs i första hand på näringsrika jordar (figur 2). Arter som tyder på näringsbrist saknades.

Figur 2. Några av de vanligast förekommande ogräsen i jordprover från järnålder och medeltid samt i vilken typ av mark de företrädesvis växer i.

ANL. NUMMER	5	6	20	15	12	21	9
ODLADE GRÖDOR							
SKALKORN	11	5	5	78	8	28	361
OBESTÄMT KORN	4	2		7	3	6	19
FRAGMENTERAD SÄD	25	9	7	100+	29	37	100+
INSAMLADE VÄXTER							
HASSELNÖT	1						
OGRÄS							
PILÖRT	3		3	47	4	33	79
SVINMÅLLA	1			53	1	3	34
SNÄRJMÅRA	1			3		9	19
ÅKERBINDA				5	1		3
VÄTARV							2
DÅN				2			
LOSTA				1			
VIOL				1			
ÄNGSVÄXTER							
GRÄS OBESTÄMT				3			
ÖVRIGA FYND							
BEN OBESTÄMT	X						
FISKBEN						X	
KULSLAGG							

Figur 3. Artlista

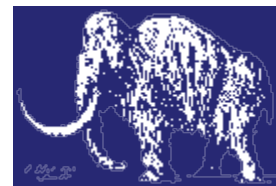
Litteratur

- Berggren, G. 1969. Atlas of seeds and small fruits of Northwest-European plant species with morphological descriptions. Part 2: Cyperaceae. Swedish natural Science Research Council, Stockholm.
- Berggren, G. 1981. Atlas of seeds and small fruits of Northwest-European plant species with morphological descriptions. Part 3: Salicaceae–Cruciferae. Swedish Museum of natural History, Stockholm.
- Engelmark, R. 1993. A review of farming economy in South Scania based on botanical evidence. I: Larsson, L., Callmer, J. & Stjernquist, B. (Eds). The Archaeology of the Cultural Landscape. Fieldwork and research in a south Swedish rural region. Acta Archaeologica Lundensia. Series in 4°. No 19. Pp 369–375. Lund.
- Engelmark, R. & Viklund, K. 1990. Makrofossilanalys av växtrester – kunskap om odlandets karaktär och historia. Bebyggelsehistorisk tidskrift Nr 19. Stockholm.
- Grabowski, R. 2014. Cereal husbandry and settlement. Expanding archaeobotanical perspective on the Southern Scandinavian Iron Age. Archaeology and Environment 28. Miljöarkeologiska laboratoriet. Umeå universitet.
- Gustafsson, S. 1995. Fosie IV – Jordbrukets förändring och utveckling från senneolitikum till yngre järnålder. Rapport nr 5. Stadsantikvariska avdelningen Malmö Museer.
- Gustafsson, S. 1997. Bronsålderns odlingsystem i Syd- och Mellansverige. En diskussion kring begreppet svedjebruk. In: Bulletin för arkeologisk forskning i Sydsverige. Nr I/1997. Pp 44–52. Lund.
- Gustafsson, S. 1998. The farming economy in south and central Sweden during the Bronze Age. A study based on varbonised botanical evidence. Current Swedish Archaeology 6. Gustafsson, S. 2000. Carbonized cereal grains and weed seeds in prehistoric houses: an experimental perspective. Journal of Archaeological Science 27.
- Gustafsson, S. 2001. Växtmakrofossilanalys av floterat material från Fosie 11. Underlagsrapport till: Hadevik, C. & Gidlöf, K. 2003. Öresundsförbindelsen. Fosie 11A–D samt broläge Larsbovägen. Rapport över arkeologisk slutundersökning. Rapport 22. Malmö Kulturmiljö.
- Gustafsson, S. 2022. Det förhistoriska jordbruket i Halland. I Lindeberg, M. 2022. Trottaberg i Söndrum - en by med långa anor. Rapporter från Arkeologikonsult 2022:3159.
- Schweingruber, F. H. 1978. Microscopic Wood Anatomy. Structural variability of stems and twigs in recent and subfossil woods from Central Europe. Zug, Switzerland.
- Schweingruber, F. H. 1990. Anatomy of European woods. Paul Haupt förlag, Bern, Stuttgart, Wien.
- Viklund, K. 1998. Cereals, Weeds and Crop Processing in Iron Age Sweden. Archaeology and Environment 14. Umeå.
- Welinder, S., Pedersen, E. A. & Widgren, M. 1998. Jordbrukets första femtusen år 4000 f.Kr. – 1000 e.Kr. Natur och Kultur/ LTs förslag.
- Hemsida, Digital Seed Atlas of the Netherlands: <http://seeds.eldoc.ub.rug.nl/?pLanguage=en>
- Hemsida, wood anatomy of Central European species: www.woodanatomy.ch

LUNDS
UNIVERSITET

Geologiska Institutionen
Laboratoriet för ^{14}C -datering
Sölvegatan 12, Geocentrum II
223 62 LUND
Tel. 046/2227856 Fax 046/2224830

Department of Geology
Radiocarbon Dating Laboratory
Sölvegatan 12, Geocentrum II
S-223 62 LUND
Sweden

Per Sarnäs
Skånearkeologi AB
Midgårdsgatan 3, 216 19 Malmö

Dateringsattest

Provets benämning	Lab no	^{14}C -ålder BP	Provmgd (mg C)	Förbehandling
Östra Gårdstånga 8:22 Anl 5	LuS 18142	1135 ± 35	1,4	HCl, NaOH
Östra Gårdstånga 8:22 Anl 15	LuS 18143	1120 ± 30	1,4	HCl, NaOH
Östra Gårdstånga 8:22 Anl 21	LuS 18144	1175 ± 30	1,3	HCl, NaOH

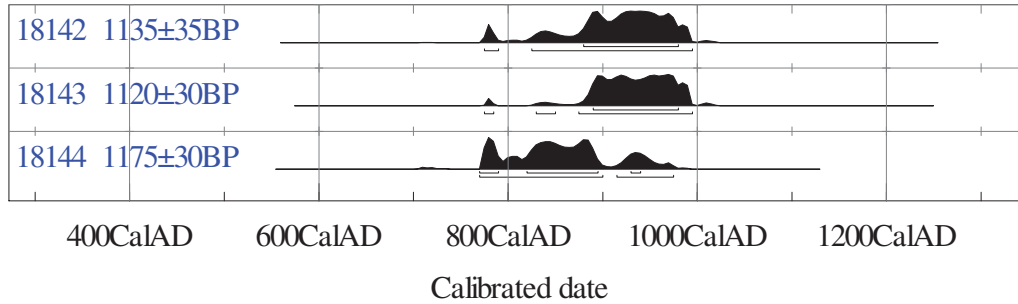
Beräkningen av ^{14}C -åldern är baserad på halveringstiden 5568 år. Resultaten är givna i antal år före 1950 (^{14}C -ålder BP). I osäkerhetsangivelsen ($\pm 1\text{ SD}$) innefattas statistiskt åtkomliga bidrag från mätningen av prov, standard och bakgrund. Enligt internationell överenskommelse baseras åldersbestämningen på 95% av aktiviteten hos NBS oxalsyre-standard. Alla ^{14}C -åldrar är ^{13}C -korrigerade för avvikelsen från överenskommet standardvärde på $^{13}\text{C}/^{12}\text{C}$ -förhållandet. ^{14}C -åldern måste översättas till kalibrerade ^{14}C -år genom att använda en lämplig kalibreringskurva: IntCal20 (terrestra prover från norra halvklotet), SHCal20 (terrestra prover från södra halvklotet) eller Marine20 (marina prover).

Lund 2022-12-21

Anne Birgitte Nielsen

Mats Rundgren

Atmospheric data from Reimer et al (2020)OxCal v3.10 Bronk Ramsey (2005); cub r:5 sd:12 prob usp[chron]

INFORM : References - Atmospheric data from Reimer et al (2020)OxCal v3.10 Bronk Ramsey (2005); cub r:5 sd:12 prob usp[chron]

18142 : 1135±35BP

68.2% probability

880AD (68.2%) 980AD

95.4% probability

775AD (4.0%) 790AD

825AD (91.4%) 995AD

18143 : 1120±30BP

68.2% probability

890AD (68.2%) 980AD

95.4% probability

775AD (1.3%) 785AD

830AD (1.4%) 850AD

875AD (92.7%) 995AD

18144 : 1175±30BP

68.2% probability

770AD (12.1%) 790AD

820AD (52.3%) 895AD

930AD (3.8%) 940AD

95.4% probability

770AD (78.4%) 900AD

915AD (17.0%) 975AD